

Česká republika
USNESENÍ
Ústavního soudu

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Jiřího Zemánka, soudce Radovana Suchánka a soudce zpravodaje Jaroslava Fenyka o ústavní stížnosti stěžovatele **Doc. Ing. Petra Wolfa, CSc.**, zastoupeného JUDr. Richardem Malečkem, advokátem se sídlem Shiran Tower, Lužná 716/2, 160 00 Praha, směřující proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 27. 1. 2012, sp. zn. 32 T 5/2010, proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 16. 10. 2012, sp. zn. 4 To 34/2012, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2013, sp. zn. 3 Tdo 371/2013, takto:

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění:

I.

Ústavní stížnost směřuje proti shora uvedeným rozhodnutím Krajského soudu v Ostravě, Vrchního soudu v Olomouci a Nejvyššího soudu.

Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě byl stěžovatel uznán vinným zločinem dotačního podvodu podle § 212 odst. 1, odst. 6 písm. a) trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., a byl mu uložen trest odnětí svobody v trvání 5 let, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s dozorem. Současně mu soud uložil trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výkonu funkce člena statutárního orgánu, jakož i statutárního zástupce v obchodních společnostech a družstev na dobu 5 let, dále peněžitý trest ve výši 1 milionu Kč a případný náhradní trest odnětí svobody v trvání 5 měsíců. Na základě odvolání stěžovatele a státního zástupce byl Vrchním soudem v Olomouci rozsudek Krajského soudu v celém rozsahu zrušen a nově byl stěžovatel uznán vinným zločinem dotačního podvodu podle § 212 odst. 1, odst. 6 písm. a) trestního zákoníku dílem dokonaný, dílem nedokonaný ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 trestního zákoníku. Za to mu byl uložen trest odnětí svobody v trvání 6 let, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s ostrahou. Současně mu byl uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výkonu funkce statutárního orgánu či člena statutárního orgánu nebo prokuristy obchodních společností a družstev na dobu 8 let, dále peněžitý trest ve výši 500 denních sazeb po 10 000 Kč (celkem 5 milionů Kč) s případným náhradním trestem odnětí svobody v trvání 2 léta.

Popis skutků provedený krajským soudem a následně vrchním soudem je značně rozsáhlý, stěžovateli i jeho právnímu zástupci je znám, a proto Ústavní soud považuje za nadbytečné je na tomto místě opakovat.

Dovolání stěžovatele Nejvyšší soud usnesením podle § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu odmítl. Argumentace Nejvyššího soudu je stěžovateli a jeho právnímu zástupci také známa.

II.

Stěžovatel má za to, že shora uvedenými rozhodnutími bylo porušeno právo na spravedlivý proces podle čl. 10 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a právo na účinné opravné prostředky, zaručené čl. 13 Úmluvy ve znění protokolů č. 3, 5 a 8 a článkem 2 Úmluvy, ve znění protokolu č. 7. Dále má stěžovatel za to, že nezákonným postupem orgánů veřejné moci došlo též k porušení čl. 8 odst. 2 a článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i čl. 1 Ústavy a čl. 39 a čl. 40 Listiny.

Stěžovatel v ústavní stížnosti především namítá, že soudy prvního a druhého stupně z hlediska jednotlivých znaků skutkové podstaty trestného činu nesprávně hodnotily jednotlivé důkazy, nepřihlédly k pochybnostem, které z důkazního stavu ve prospěch stěžovatele vyplývají, zvláště pak u objektivní a subjektivní stránky trestného činu. Soudy podle názoru stěžovatele některé důkazy hodnotily jednostranně v neprospěch stěžovatele (příklad společnosti GEXANA, o.o.o.), jiné pak tendenčně (svědci z Ministerstva životního prostředí). Naopak nepřihlédly k důkazům navrženým a opatřeným stěžovatelem (tzv. expertní stanovisko Doc. JUDr. Bohumila Havla, Ph.D., nebo znalecký posudek Ostravské znalecké) a neuvažovaly v intencích zásady *ultima ratio*. Důsledkem je extrémní nesoulad právních závěrů soudu s vykonanými skutkovými zjištěními a porušení zásady *in dubio pro reo*. Konečně stěžovatel namítá nesprávné použití nového trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.) namísto předchozí úpravy trestním zákonem (zák. č. 140/1961 Sb.), která je podle názoru stěžovatele pro něho příznivější. Vůči usnesení Nejvyššího soudu činí stěžovatel námitku účelnosti dovolání spočívající v tom, že Nejvyšší soud vyložil dovolací důvody v jeho věci příliš restriktivně a tak mu neposkytl účinnou právní ochranu.

III.

Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)]. Není však součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. toho, zda v řízení (a posléze rozhodnutím v něm vydaným) nebyla dotčena ústavně zaručená práva účastníků, zda řízení bylo vedeno v souladu s těmito principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé.

Ústavní soud předesílá, že v § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu je rozeznávána zvláštní kategorie návrhů, a to návrhy zjevně neopodstatněné. Tímto ustanovením dává zákon Ústavnímu soudu v zájmu racionality a efektivity jeho řízení pravomoc posoudit "přijatelnost" návrhu před tím, než dospěje k závěru, že o návrhu rozhodne meritorně nálezem. V této fázi řízení je zpravidla možno rozhodnout bez dalšího jen na základě obsahu napadených rozhodnutí orgánů veřejné moci a údajů obsažených v samotné ústavní stížnosti, případně ze spisu obecného soudu.

Ústavní soud si pro posouzení ústavní stížnosti vyžádal předmětný spisový materiál. Ústavní soud vzal v úvahu stěžovatelem předložená tvrzení, zvážil obsah ústavní stížností napadených rozhodnutí, přezkoumal postup obecných soudů a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je návrhem zjevně neopodstatněným.

Podle ustanovení § 43 odst. 3 zákona o Ústavním soudu musí být usnesení o odmítnutí návrhu podle odstavců 1 a 2 písemně vyhotoveno, stručně odůvodněno uvedením zákonného důvodu, pro který se návrh odmítá, a musí obsahovat poučení, že odvolání není přípustné. Přesto, zejména s ohledem na rozsah dokazování v tomto konkrétním případě, Ústavní soud zvolil širší podobu odůvodnění.

IV.

Z textu ústavní stížnosti vyplývá, že stěžovatel pokračuje v polemice s obecnými soudy, když opakuje námitky již uplatněné v trestním řízení, zejména ty, které již použil v odvolání a dovolání. Stěžovatel přitom nepřipustně očekává, že Ústavní soud závěry obecných soudů podrobí dalšímu instančnímu přezkumu.

Ústavní soud není ostatním soudům nadřízen, a nemá tudíž provádět "superrevizi" dokazování a skutkových zjištění vzešlých z trestního řízení (viz usnesení sp. zn. IV. ÚS 2067/13 ze dne 16. 4. 2014). Pokud soud při svém rozhodování respektuje podmínky dané ustanovením § 2 odst. 5 a 6 trestního řádu, jakož i ustanovení § 125 trestního řádu a jasně vyloží, o které důkazy svá skutková zjištění opřel, jakými úvahami se při hodnocení provedených důkazů řídil a jak se vypořádal s obhajobou, není v pravomoci Ústavního soudu zasahovat do dílčího hodnocení jednotlivých provedených důkazů, ať již jde o jejich obsah, relevanci, vypovídací hodnotu či věrohodnost a aby takové hodnocení přehodnocoval, byť by se s ním třeba neztotožňoval (srov. např. nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 23/93 ze dne 1. 2. 1994, usnesení sp. zn. II. ÚS 1701/11 ze dne 6. 11. 2012 nebo usnesení sp. zn. II. ÚS 443/14 ze dne 29. 4. 2014).

Nicméně z tohoto pravidla existují výjimky, kdy je Ústavní soud povolán zasáhnout do pravomoci obecných soudů a jejich rozhodnutí zrušit, a to v případech extrémních, nejzávažnějších pochybení, které ve svém důsledku představují popření ústavně zaručených základních práv a svobod dotčené osoby. Tak je tomu v situacích, kdy právní závěry obsažené v napadených rozhodnutích jsou v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními anebo z nich v žádné možné interpretaci nevyplývají (srov. např. nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995), popřípadě jsou-li skutková zjištění v extrémním nesouladu s provedenými důkazy, jinými slovy tehdy, když rozhodnutí obecných soudů svědčí o jejich možné

libovůli (srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 166/95 ze dne 30. 11. 1995 nebo usnesení sp. zn. IV. ÚS 2709/13 ze dne 7. 3. 2014).

V dané věci tak jde o to, zda napadená rozhodnutí nepředstavují nepřijatelný zásah do právního postavení stěžovatele v té rovině, již je poskytována ochrana ústavněprávními předpisy, zejména pak do práva na spravedlivý proces v širším slova smyslu (včetně tzv. hmotněprávních konsekvencí), práva na účinné opravné prostředky a další základní práva, kterých se stěžovatel dovolává.

K takovému pochybení však v projednávané věci nedošlo a Ústavnímu soudu tak při respektování výše vymezených mezí ústavněprávního přezkumu nezbylo než konstatovat, že rozhodnutí, vůči kterým ústavní stížnost směřuje, nevykazují znaky porušení základních práv a z hlediska ústavněprávního proto ob stojí.

V.

Ústavní soud provedl test, zda a nakolik bylo v řízení před obecnými soudy dodrženo právo stěžovatele na spravedlivý proces (čl. 6 odst. 1, 2 a 3 Úmluvy), právo na účinné opravné prostředky (čl. 13 Úmluvy), jakož i čl. 1 Ústavy a čl. 39 a 40 Listiny. Přitom provedl tento přezkum v intencích námitek, které stěžovatel, jak uvedeno shora, v ústavní stížnosti uplatnil.

Z hlediska práva na spravedlivý proces Ústavní soud zkoumal, za použití judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) zvláště, zda byly opatřeny a provedeny všechny důkazy nezbytné pro objasnění věci, zda způsob jejich vyhledání, zajištění a provedení vyhovuje zásadě *kontradiktorní* (např. věc *Ruiz-Matheos v. Španělsko*), zásadě *rovnosti zbraní* (např. věc *Brandstetter v. Rakousko*), *základu sebeobvinění* (např. věc *Saunders v. Velká Británie*), *právu být přítomen při provádění důkazů* (např. věc *Ekbatani v. Švédsko*) a *právu na veřejné projednání věci* (např. věc *Riepan v. Rakousko*) a *principu presumpce neviny* (např. věc *Adolf v. Rakousko*), jež jsou elementy práva na spravedlivý proces (čl. 6 odst. 1, 2 a 3 Úmluvy). Zjištění a závěry z nich vyplývající jsou tyto.

Vedle dokazování nezbytných procesních skutečností (např. závažnost zdravotního omezení svědkyně ing. D. K. za účelem potřeby jejího osobního slyšení před soudem), kde vady řízení stěžovatelem namítány nejsou, se orgány činné v trestním řízení zaměřily především na prokázání nebo vyvrácení znaků skutkové podstaty trestného činu dotačního podvodu podle § 212 trestního řádu.

Trestní spis tvoří 44 svazků (10 973 listů) a podstatnou část z něho představují důkazy, resp. důkazní prostředky. Po jeho kompletní prověrce Ústavní soud konstatuje, že soud prvního stupně, ale i soud odvolací přistoupily k opatřování, provádění a hodnocení důkazů se značnou pečlivostí.

Dokazování bylo systematicky a logicky přizpůsobeno příslušné části trestního řízení. Jak část před zahájením, tak i část po zahájení trestního stíhání, včetně hlavního líčení a dokazování při odvolacím řízení, byly prováděny v souladu se zásadami zdrženlivosti a přiměřenosti účelu trestního řízení (§ 1 trestního řádu) i vzhledem k

požadavkům na ochranu základních práv stěžovatele, zvláště práva na spravedlivý proces. Procesní práva stěžovatele byla dodržována. Stěžovatel byl včas seznámen s podstatou obvinění /čl. 6 odst. 3 písm. a) Úmluvy a § 160 odst. 1 trestního řádu/.

Stěžovatel byl v průběhu trestního řízení řádně poučován o podstatě práva na obhajobu /čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy a čl. 40 odst. 3 Listiny, § 33 odst. 1 trestního řádu/. Od počátku byl zastoupen obhájcem. Orgány činné v trestním řízení obviněnému poskytly dostatek prostoru k tomu, aby vyjádřil své stanovisko k podstatě obvinění i k jednotlivým důkazům. V přípravném řízení byl obhájce stěžovatele řádně vyrozumíván o úkonech, kterých měl právo se zúčastnit (namísto obviněného, jemuž toto právo nenáleží). Ze spisu plyne, že v této fázi procesu bylo obhájci stěžovatele plně umožněno, aby se zúčastnil vyšetřovacích úkonů (byl vždy řádně a včas vyrozuměn). Svědkům, kteří o to požádali (ing. K. a ing. T.), byla umožněna právní pomoc advokáta (§ 158 odst. 5 trestního řádu *per analogiam*). Policejní orgán po zákonném poučení (§ 101 odst. 1 trestního řádu atd.) vyzval každého svědka, aby se nejprve k věci sám vyjádřil, až pak následovaly doplňující otázky policejního orgánu, státního zástupce a byl-li úkonu přítomen, i otázky či připomínky obhájce. Stěžovatel i jeho obhájce měli vymezen dostatečný čas na seznámení s důkazy opatřenými v přípravném řízení (č. l. 9174-9175 a č. l. 9179-9180 spisu).

V hlavním líčení, které se celé konalo veřejně, byl obhájce stěžovatele účasten na všech výsleších svědků, a to i tehdy, když se stěžovatel z vlastního rozhodnutí úkonu nezúčastnil. Předseda senátu soudu prvního stupně nejprve v souladu s ustanovením § 101 odst. 2 věta druhá trestního řádu poskytl svědkům možnost, aby souvisle vypověděli vše, co o věci vědí a odkud se dozvěděli věci jimi uváděné. Ve smyslu § 101 odst. 3 trestního řádu pak svědkům byly předsedou senátu a stranami kladeny doplňující otázky. Za splnění podmínek § 211 odst. 1 trestního řádu svědkům byly předestírány jejich dřívější výpovědi za účelem odstranění nejasností a rozporů. Relativně větší četnost dodatečných otázek, kladených vyslychaným osobám předsedou senátu, plyne především z toho, že svědci se k relevantním skutečnostem (na rozdíl od přípravného řízení) stavěli v hlavním líčení vyhýbavě nebo příliš obecně. Předseda senátu přiměřeně reagoval na námítky obhajoby, které tato uplatnila ve vztahu k obsahu protokolů z přípravného řízení (viz dotazy na svědky na čl. 1. spisu 9634, 9639 atd.) a v adekvátním případě učinil i rozhodnutí o tom, že některé z otázek, kladených policejním orgánem, jsou nepřijatelné (jako např. č. l. 9859, či odůvodnění rozsudku) a soud k odpovědím na ně nebude při hodnocení skutkového a právního stavu věci přihlížet. Svědci, které navrhovaly soudu strany k osobnímu slyšení, byli předvoláni a vyslechnuti, a to v některých případech i přes značné obtíže (svědci K., N., D.). Stranám bylo poskytnuto právo na závěrečnou řeč a stěžovateli právo posledního slova.

Obdobným způsobem orgány činné v trestním řízení přistupovaly k opatrování a provádění dalších důkazních prostředků (zejména listinné důkazy a znalecké posudky či expertízy), ať byly opatřeny orgány činnými v trestním řízení nebo stěžovatelem.

K *principu presumpce nevinny* v trestním řízení se Ústavní soud v minulosti vyjadřoval již mnohokrát. Vycházel přitom z rozhodovací praxe ESLP. O tuto judikaturu se Ústavní soud opřel zejména v rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 310/05 ze dne 15. 11. 2006, kde zdůraznil, že presumpce nevinny bude porušena tehdy, pokud soudní

rozhodnutí nebo jiné stanovisko veřejného orgánu vyjadřuje názor, že určitá osoba je vinna, aniž byla vina této osoby prokázána zákonným způsobem. K porušení presumpce nevinny postačí takové vyjádření, z něhož lze dovodit, že soud nebo jiný veřejný orgán pokládá danou osobu za vinnou. Takové vyjádření ze strany orgánů činných v trestním řízení Ústavní soud nezjistil. Jestliže stěžovatel namítá nedodržení této zásady v tom, že je to stát, kdo má nést důkazní břemeno a že tato zásada nebyla dodržena, Ústavní soud se ze shora uvedených důvodů s názorem stěžovatele neztotožňuje, naopak má za to, že orgány činné v trestním řízení (zjednodušeně řečeno „stát“) se svého úkolu zhostily řádně.

Z principu presumpce nevinny plyne zásada *in dubio pro reo*, zakotvená v článku 40 odst. 2 Listiny. Extrémní porušení této zásady, zakotvené již na úrovni podústavního práva, tj. na úrovni trestněprocesních pravidel obsažených v trestním řádu, týkajících se zjišťování materiální pravdy (zjišťování skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti - viz § 2 odst. 5 tr. řádu), by mohlo zakládat porušení ústavně chráněného práva na spravedlivý soudní proces, resp. i principu zákonnosti postupu orgánů státní moci, stanoveného v článku 2 odst. 3 Ústavy a v článku 2 odst. 2 Listiny (srov. např. rozhodnutí sp. zn. III. ÚS 888/13 ze dne 10. 7. 2014). Ústavní soud však takové pochybení v postupu obecných soudů, jak shora uvedeno, nezjistil.

VI.

Ústavní soud se dále zabýval otázkou, zda a nakolik obecné soudy dostály zásadě zákonnosti trestního stíhání z pohledu naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu, jež je stěžovateli kladen za vinu.

Vlastní podstata protiprávního jednání stěžovatele je z hlediska znaků skutkové podstaty spatřována především v tom, že jako jednatel společnosti UT 2002, s.r.o., která byla jedním z uchazečů o dotace z veřejných (státních) zdrojů, v rozporu s podmínkami vymezenými veřejnou soutěží, uvedl v žádostech adresovaných poskytovateli dotací, jímž bylo Ministerstvo životního prostředí (a v následně uzavřených smlouvách a dodatcích s poskytovatelem účelové dotace), údaje o tom, že na projektech budou spolupracovat osoby, které ve skutečnosti buď k takové spolupráci nedaly své svolení, nebo nebyly žadatelem vůbec osloveny. Tím byly předstírány určité kvalifikační předpoklady uchazeče (společnost UT 2002, s.r.o.), jež ve skutečnosti uchazeč neměl. V důsledku toho mu byla část dotací poskytovatelem přidělena a poskytnuta. Stěžovatel pak i při vlastním čerpání dotací předkládal zprávy o jejich čerpání, v nichž uváděl jiné nepravdivé údaje o způsobu jejich čerpání nebo naopak některé údaje (změna personálního zajištění) zamlčel.

Pokud jde o vlastní hodnocení důkazů, orgány činné v trestním řízení postupovaly podle osvědčeného schématu: *závažnost-zákonnost-věrohodnost*, volně v jednotlivostech i ve vzájemné souvislosti (§ 2 odst. 6 trestního řádu). Rozsudek soudu prvního stupně tvoří 149 stran a z toho 145 stran je věnováno odůvodnění rozhodnutí. Soud podrobně ve smyslu uvedeného schématu provedl rozbor jednotlivých důkazů a jejich souvislosti a své závěry srozumitelně vysvětlil. Z rozsudku především plyne, že neuvěřil obhajobě stěžovatele, podle které tento neměl v úmyslu uvést poskytovatele

dotace (Ministerstvo životního prostředí) v omyl a ani tomu, že předložená žádost o dotaci neobsahovala údaje požadované objektivní stránkou trestného činu dotačního podvodu podle § 212 trestního zákoníku. Soud se důsledně zabýval i způsobem čerpání dotace a jeho skutková zjištění v tomto směru jsou také přesvědčivá.

Orgány činné v trestním řízení se otázky existence či neexistence společnosti GEXANA, o.o.o., která měla poskytovat součinnost spol. UT 2002, s.r.o. (a která ve skutečnosti poskytla jen kopii studie zpracované prokazatelně dříve jiným subjektem a dostupné volně na internetu – viz č. l. 1079-2002 spisu), věnovaly dostatečně v rámci mezinárodní policejní a justiční spolupráce (č. l. 4816-4840 a 5740 atd.). Výsledkem je zjištění, že tato společnost v Ruské federaci, kde měla podle stěžovatele působit a mít i příslušný bankovní účet, není registrována a ani udaný bankovní účet (na který společnost UT 2002 s.r.o. měla poukázat příslušnou platbu čerpanou z dotace) zde není veden.

Odvolací soud na základě námitek stěžovatele, uvedených v odvolání, přistoupil k provedení a hodnocení tzv. expertního stanoviska Doc. JUDr. Bohumila Havla, Ph.D., i znaleckého posudku společnosti Ostravské znalecké, kriticky. Zcela správně uzavřel, že tyto posudky se nezabývají problematikou poskytnutí dotace v celé šíři, ale zabývají se jen některými skutečnostmi bez trestněprávních konsekvencí. Ústavní soud k tomu *obiter dictum* uvádí, že opatřování „znaleckých posudků“, resp. „expertíz“, které obsahují přímo nebo nepřímo právní závěry, jako tomu z části je v případech shora uvedených důkazních prostředků, není ani v souladu se zásadou *iura novit curia*, podle které jen soud je povolán k tomu, aby právo vykládal, a proto musí při svém rozhodování vždy věc právně zhodnotit sám (§ 107 odst. 1 věta druhá trestního řádu).

Nejvyšší soud dovolání stěžovatele odmítl jako zjevně neopodstatněné, když na námítky stěžovatele reagoval přiměřeným způsobem.

O pečlivém přístupu všech soudů svědčí i rozsah odůvodnění jejich rozhodnutí (soud prvního stupně 149 stran, odvolací 44 stran a Nejvyšší soud 13 stran).

Námítka stěžovatele, že bylo porušeno jeho právo na účinný opravný prostředek (čl. 13 Úmluvy), také neobstojí. Stěžovateli byly poskytnuty v rámci příslušných ustanovení podústavního práva jak řádné, tak mimořádné opravné prostředky, jimiž mohl brojit proti konkrétnímu rozhodnutí (nejen) o vině. Všechny stěžovatelem použité opravné prostředky představovaly pro stěžovatele díky jejich zákonnému vymezení dostatečnou nadějí na úspěch (rozsudek ESLP ve věci Pavletič v. Slovenská republika nebo Žiačik v. Slovenská republika), ovšem účinnost opravného prostředku ve smyslu čl. 13 Úmluvy nezávisí na jistotě příznivého výsledku pro stěžovatele (rozsudek ESLP ve věci Soering v. Velká Británie). Pro určení zda jde, či nikoli, o účinný opravný prostředek, je rozhodující systém pravomocí a záruk, které opravné řízení poskytuje. Stěžovatel podle vlastní úvahy využil všech účinných opravných prostředků, a to jak řádné, tak mimořádné povahy. Bylo o nich vždy rozhodnuto příslušnými orgány a tam, kde to bylo z hlediska základních práv a svobod nezbytné, nezávislými a nestrannými soudy ve lhůtách zcela přiměřených.

VII.

V průběhu trestního řízení se orgány činné v trestním řízení permanentně zaměřovaly na naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu.

Objektem trestného činu dotačního podvodu podle § 212 trestního zákoníku je v tomto případě zájem na ochraně zákonného poskytování a následného čerpání dotací ze státního rozpočtu a jejich účelového určení (čl. 11 odst. 1 Listiny a Protokol č. 1 k Úmluvě). Legitimita této formy ochrany a potřeba její aplikace na konkrétní případ, při zachování požadavku relace k velkému rozsahu škody (§ 212 odst. 6 trestního zákoníku) na veřejných prostředcích, je v tomto konkrétním případě nepochybná.

Objektivní stránka trestného činu předpokládá, že pachatel uvede v žádosti o dotaci nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí. Předpokladem pro naplnění těchto znaků je podaná žádost o poskytnutí dotace. Důsledkem takového postupu je, že poskytovatel dotace jedná v omylu, že žádost splňuje požadované náležitosti a že uchazeč je dostatečně (resp. pokud je více uchazečů, nejlépe) připraven a vybaven pro účely financování z veřejných zdrojů. Přitom zákon u základní skutkové podstaty (§ 216 odst. 1 trestního zákoníku) ani nevyžaduje, aby k poskytnutí dotace skutečně došlo (srov. např. sp. zn. I. ÚS 1748/08 ze dne 17. 4. 2009). Za nepravdivý se považuje takový údaj, který zcela odporuje skutečnému stavu uváděnému v žádosti o dotaci, zatímco o hrubě zkreslený údaj se jedná tehdy, když jsou v žádosti o dotaci predestirány neúplné nebo mylné informace o podstatných okolnostech, podmiňujících podání žádosti a její případnou úspěšnost, které mohou vést poskytovatele k nesprávným představám a závěrům o připravenosti a vybavenosti uchazeče a k poskytnutí dotace. Zamlčením podstatných údajů se rozumí neuvedení podstatných okolností podmiňujících podání žádosti a její případnou úspěšnost, které stejně tak mohou vést poskytovatele k nesprávným představám či závěrům o připravenosti a vybavenosti uchazeče.

Soud prvního stupně po podrobném vyhodnocení důkazů, zejména porovnáním deklarovaných a skutečných kvalifikačních předpokladů uchazeče, vyhodnocením výpovědí osob, které měly (spolu)prokazovat způsobilost uchazeče, a to ve světle výpovědi svědkyně Doc. ing. J., CSc., závěrů Nejvyššího kontrolního úřadu (svědci ing. O., ing. H., ing. N., ing. F.), výpovědí svědků z řad zaměstnanců (zejména např. ing. J. B.) nebo i externistů vykonávajících hodnotitelské činnosti pro poskytovatele (Mgr. ing. J. P.), oponentů (zde zvláště Č. N.), mnoha listinných důkazů (např. neodůvodněné a nadsazené pracovní cesty, způsob i výsledek zadávání dílčích „zakázek“ jiným, původně vůbec neuvažovaným nebo neexistujícím subjektům, nežádá nízká kvalita jejich výstupů – viz např. převzatý text společností GEXANA o.o.o.), či pokusů ovlivnit následně svědky, aby vypovídali ve prospěch stěžovatele (ing. W.) atd., dospěl k logickému závěru, že všechny znaky objektivní stránky naplněny byly. Odvolací soud napravil pochybení nalézacího soudu v právní kvalifikaci skutku (na dílem dokonáný a dílem ve stadiu pokusu – důsledek toho, že dotace byla částečně vyplacena a skutečně vznikla škoda a částečně nikoli) a nedostatky ve vymezení trestu zákazu činnosti.

Subjektem trestného činu může být kdokoli trestně odpovědný, kdo podá žádost o dotaci, ať už za sebe (fyzická osoba) nebo za právnickou osobu, nebo ten, kdo při

přípravě nepravdivých, hrubě zkreslených nebo absentujících podkladů pro takovou žádost úmyslně spolupůsobí.

Trestný čin podle § 212 trestního zákoníku je z hlediska *subjektivní stránky* trestným činem úmyslným (§ 15, resp. 13 odst. 2 trestního zákoníku), když v zásadě postačuje jakákoli forma úmyslného zavinění včetně úmyslu nepřímého. Zavinění u okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby (§ 216 odst. 6 trestního zákoníku) může být i ve formě nedbalosti /§ 16 odst. 1, resp. § 17 písm. a) trestního zákoníku/. V případě dotačního podvodu podle § 212 trestního zákoníku není vyžadováno, na rozdíl od podvodu obecného (§ 209 trestního zákoníku), aby vznikla škoda; proto také úmyslu směřujícího ke vzniku škody není nezbytně třeba. Z tohoto důvodu, pokud by pachatel získal dotaci na základě nepravdivých, hrubě zkreslených nebo absentujících údajů a výsledek dotace by nakonec třeba i byl (částečně nebo zcela) společensky prospěšný (v tomto případě se jednalo o jeden užitný vzor), pachatel se jen tím nestává automaticky beztrestným [srov. Šámal a kol. Trestní zákoník, Zvláštní část (§ 140 – § 421), 2. vydání, C.H.Beck Praha, 2011, str. 2124]. Není ovšem například vyloučeno považovat tuto okolnost za polehčující.

Zákon rozlišuje úmysl přímý a nepřímý jako dvě formy úmyslného zavinění [§ 15 odst. 1 písm. a), b) trestního zákoníku]. Pro naplnění skutkové podstaty trestného činu postačuje i nepřímý úmysl. Úmysl tvoří představa rozhodných skutečností alespoň jako možných, a dále ji tvoří složka volní, která u nepřímého úmyslu obsahuje pouhé *srozumění*. Dokazování zavinění u úmyslných majetkových trestných činů zahrnuje zpravidla stanovisko pachatele. Někdy však takové stanovisko chybí, nebo pachatel určité skutečnosti popírá. Ostatně ani případné doznání pachatele nezabavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti jinými důkazy zjistit skutkový stav věci (zásada *vyhledávací* v § 2 odst. 5 trestního řádu). Na zavinění v případě úmyslu nelze proto usuzovat jen na základě samotného vyjádření stěžovatele, i když subjektivní stránka je výslednicí psychického vztahu pachatele k následku. Soud prvního stupně správně a logicky bezchybně dovedl přímý podvodný úmysl stěžovatele z celého způsobu provedení činu, jeho promyšlenosti, podobně jako provedl hodnocení důkazů u stránky objektivní.

Stěžovatel se v podání dovolává uplatnění principu *ultima ratio*. Dle principu *ultima ratio* prostředky trestního práva mají a musejí být užívány tehdy a jen tehdy, pokud užití jiných prostředků právního řádu nepřichází v úvahu, neboť již byly vyčerpány nebo jsou zjevně neúčinné či nevhodné. Užití trestněprávního postupu, aniž by prostředky jiných právních odvětví, totiž zejména prostředky soukromoprávní (např. závazkové vztahy) a při jejich nedostatečnosti sankce správní, byly - pokud jsou dostupné - použity, by bylo v rozporu se zásadou subsidiarity trestní represe, která vyžaduje, aby stát uplatňoval prostředky trestního práva zdrženlivě, totiž jen v případech, kde jiné právní prostředky selhávají nebo nejsou efektivní. Takováto povaha trestního práva je i reflexí principu proporcionality, který ustálená judikatura Ústavního soudu považuje za výraz demokratického právního státu ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky, z jehož podstaty plyne, že stát může omezovat základní práva osob jen v míře nezbytné pro dosažení účelu aplikované zákonné normy (shodně např. náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 227/05). S ohledem na prokázaný skutkový stav v této trestní věci, vzhledem k významu a míře porušení, resp. ohrožení zákonem chráněného

zájmu, který byl činem dotčen, s přihlédnutím ke způsobu spáchání činu, jeho následku, k okolnostem, za kterých byl čin spáchán (výše škody, vyřazení jiných účastníků ze soutěže, delší doba páchání, atd.), k osobě stěžovatele (zkušený, vzdělaný a veřejně činný pedagog a poslanec), ale i k chování stěžovatele po jeho spáchání (viz závěry Krajského soudu v Ostravě na č. 1. 147 rozsudku nebo Vrchního soudu v Olomouci na č. 1. 41 a násl. rozsudku), by použití oportunního ustanovení § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu rozhodně nebylo namístě (k podstatě principu ultima ratio srov. dále např. rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 1476/13).

Z hlediska námitky stěžovatele, týkající se použití příznivější trestněprávní kvalifikace, je třeba uvést, že v souladu s předkladatelem vládního návrhu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, deklarovanou dekriminalizací skutkových podstat majetkových trestných činů došlo u trestného činu dotačního podvodu podle § 212 odst. 1 odst. 6 trestního zákoníku [který byl v předchozím trestním zákoně č. 140/1961 Sb. uveden jako součást složené skutkové podstaty v § 250b – novela zák. č. 253/1997 Sb.] k snížení horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody z původních 5-12 let na 5-10 let. Právní kvalifikace použitá obecnými soudy je tedy pro stěžovatele příznivější (srov. např. rozsudky ESLP ve věci G. v. Francie nebo Ecer a Zeyrek v. Turecko, jejichž vnitrostátním odrazem je § 2 odst. 1 trestního zákoníku), a proto správná.

Ústavní soud si je *obiter dictum* vědom některých okolností, které dokreslují průběh celého protiprávního jednání. Především velmi kriticky hodnotí postup zaměstnanců a odborných a kontrolních orgánů Ministerstva životního prostředí, které neopatrným a nedůsledným přístupem při veřejné soutěži (posuzování projektů a přidělování dotací) umožnily stěžovateli protiprávně získat prostředky (nebo i jejich kvalifikovaný příslib) z veřejných zdrojů. Těmito okolnostmi se soud prvního stupně a soud odvolací sice zabývaly jen okrajově, ale Nejvyšší soud v řízení o dovolání s odkazem na publikované rozhodnutí č. R 37/1975 zjednal nápravu.

VIII.

Obecné soudy se dle názoru Ústavního soudu dostatečně vypořádaly s okolnostmi podstatnými pro svá rozhodnutí. Z obsahu napadených rozhodnutí se podává dostatečný podklad pro závěr, že obecné soudy nepochybily ve smyslu zjevného, resp. extrémního vybočení ze standardů, které jsou na rozhodování obecných soudů kladeny. Závěry obecných soudů v dané věci nepovažuje Ústavní soud za nepřijatelné, svévolné a ústavně nekonformní. Řízení jako celek nelze považovat za protiústavní. Není tedy opory pro stěžovatelem tvrzené porušení práv a Ústavnímu soudu tak nezbyvá než uzavřít, že neshledal, že by označenými rozhodnutími a postupem obecných soudů došlo u stěžovatele k porušení práva na spravedlivý proces nebo jiných základních práv a svobod, které namítal ve své stížnosti.

Z výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, a to mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků řízení.

Poučení: Proti usnesení Ústavního soudu není odvolání přípustné.

V Brně dne 12. srpna 2014

Jiří Zemánek v. r.
předseda II. senátu Ústavního soudu

Za správnost vyhotovení:
Naděžda Řeháčková